OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Lausunto

Demokratia- ja julkisoikeusosasto/
EU-oikeus ja tietosuoja
LsN Virpi Koivu

29.4.2026

Hallintovaliokunta 4.5.2026; U 26/2026 vp - Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välillä vastavuoroista tiedonvaihtoa rajamenettelyihin ja viisumihakemuksiin liittyviä turvallisuusselvityksiä ja henkilöllisyyden todentamisia varten (EBSP) tehtävän puitesopimuksen neuvottelemisesta

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausunnon valtioneuvoston kirjelmästä, joka koskee Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välillä vastavuoroista tiedonvaihtoa rajamenettelyihin ja viisumihakemuksiin liittyviä turvallisuusselvityksiä ja henkilöllisyyden todentamisia varten (EBSP) tehtävän puitesopimuksen neuvottelemista. Oikeusministeriö on osallistunut valtioneuvoston kirjelmän valmisteluun.

Valtioneuvoston kirjelmästä ilmenee, että asialla on yhteys Suomen ja Yhdysvaltojen väliseen viisumivapausohjelmaan. Yhdysvallat asetti vuonna 2022 viisumivapausohjelmaansa liittyvän uuden vaatimuksen, jonka mukaan ohjelmaan kuuluvan valtion on muodostettava vahvistettua rajaturvallisuutta koskeva kumppanuus (jäljempänä ”rajaturvallisuuskumppanuus”). Yhdysvaltojen sisäisen turvallisuuden ministeriön kanssa.

Yhdysvaltojen ja EU:n jäsenvaltioiden välisen tiedonvaihdon edistämisen tavoitteena olisi tukea Yhdysvaltojen ja jäsenvaltioiden viranomaisia niiden pyrkimyksessä puuttua laittomaan muuttoliikkeeseen sekä ehkäistä, havaita ja torjua vakavaa rikollisuutta ja terrorismirikoksia. Puitesopimuksella puolestaan on tarkoitus luoda yhteinen oikeudellinen ja menettelyllinen kehys rajaturvallisuuskumppanuuteen liittyvää tiedonvaihtoa varten. Sen tarkoituksena on myös helpottaa jäsenvaltioiden ja Yhdysvaltojen välistä tiedonvaihtoa ja lisätä sen varmuutta.

Valtioneuvoston kirjelmässä selostetaan neuvottelujen kohteena olevan sopimuksen sisältö pääpiirteittäin. Sopimus sisältäisi muun muassa tietosuojaa sekä muita tiedonvaihtoon sovellettavia yleisiä edellytyksiä koskevat määräykset, mukaan lukien automatisoidut kyselyt ja niitä seuraava tiedonvaihto. Näiden yksityiskohtien neuvotteleminen Yhdysvaltojen ja EU:n välillä on keskeistä muun muassa sen varmistamiseksi, että henkilötietojen suojaan ja tiedonvaihtoon sovelletaan samoja unionin oikeudesta johtuvia vaatimuksia jäsenvaltiosta riippumatta. Henkilötietojen suoja myös kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan siltä osin kuin on kyse jäsenvaltioissa suoritettavasta käsittelystä. Puitesopimus ei kuitenkaan muodostaisi oikeusperustaa tiedonvaihdolle, vaan sen toteuttaminen edellyttäisi erikseen

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

neuvoteltavaa Yhdysvaltojen ja yksittäisen jäsenvaltion kahdenvälistä sopimusta. Kahdenvälisessä sopimuksessa sovittaisiin tarkemmin esimerkiksi siitä, mihin tietokantoihin vaihdettavat tiedot sisältyisivät. Kuten valtioneuvoston kannasta ilmenee, puitesopimuksessa tulee sovittaa yhteen tarve sopia unionin tasolla riittävällä tavalla tiedonvaihdon edellytyksistä sekä tarve jättää kansallista liikkumavaraa sille, että yksityiskohdista voidaan sopia tarkemmin kahdenvälisissä täytäntöönpanosopimuksissa. Tämä on tärkeää sen huomioimiseksi, että jäsenvaltioiden rekisterien tietosisältö voi vaihdella huomattavastikin.

Asialla on merkitystä myös perustuslain ja EU:n perusoikeuskirjan suojaamien perusoikeuksien kannalta. Valtioneuvoston kannanmuodostuksessa merkityksellisiä ovat erityisesti perustuslain 10 ja 21 §:stä sekä EU:n perusoikeuskirjan 7, 8 ja 47 artiklasta seuraavat vaatimukset, jotka koskevat yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa sekä oikeusturvan takeita. Asiassa on keskeistä huomioida perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännössä korostetut arkaluonteisten tietojen suojaa ja henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuutta koskevat vaatimukset. Valtioneuvoston kannassa kiinnitetäänkin erityistä huomiota biometrisiin tietoihin ja erityisiin henkilötietoryhmiin. Merkityksellinen on myös perustuslakivaliokunnan ns. Prüm-sopimusta koskeva lausunto, jossa otetaan kantaa osapuolten tietoihin pääsyn rajaamiseen sellaiseen viitetietoihin, jotka eivät mahdollista suoraan yksittäisen luonnollisen henkilön tunnistamista (PeVL 56/2006 vp, s. 4).

Suomen ja Yhdysvaltojen välillä on jo voimassa sopimus yhteistyön tehostamisesta rikollisuuden estämiseksi ja torjumiseksi (SopS 63/2012), jonka 3–5 artikla sisältää muun muassa määräykset perustuslakivaliokunnan lausunnossa tarkoitetun kaltaisesta viitetietoihin pääsystä. Myös tämä sopimus on osa toimenpiteitä, jotka liittyvät viisumivapausohjelmaan.